

Ogólny opis koncepcji założeń systemu szkolnictwa wyższego w Polsce („Ustawa 2.0”)

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
Warszawa, 3 czerwca 2016

Prof. zw. dr hab. Marek Kwiek
Centrum Studiów nad Polityką Publiczną
Katedra UNESCO Badań Instytucjonalnych i Polityki Szkolnictwa Wyższego
UAM w Poznaniu
kwiekm@amu.edu.pl

Zespół

10 osób, 7 ośrodków, interdyscyplinarność

Prof. Marek Kwiek, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań

Dr Dominik Antonowicz, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń

Dr hab. Jabub Brdulak, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa

Dr Maria Hulicka, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław

Dr Tomasz Jędrzejewski, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń

Mgr Rober T. Kowalski, Stanford University, Stanford CA, USA

Dr Emanuel Kulczycki, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań

Dr Krystian Szadkowski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań

Dr Adam Szot, Instytut Rozwoju Szkolnictwa Wyższego, Lublin

Dr hab. Joanna Wolszczak-Derlacz, Politechnika Gdańska, Gdańsk

Punkt wyjścia (1)

- **Na poziomie ogólnym** reformowany system szkolnictwa wyższego (SW) powinien być oparty na kilku **podstawowych zasadach organizacyjnych**:
  - **zróźnicowaniu zadań** uczelni w zależności od miejsca zajmowanego w systemie;
  - **otwartości** na otoczenie społeczne i gospodarcze oraz na międzynarodową wspólnotę naukową i akademicką;
  - **mobilności** kadry i studentów;
  - **konkurencyjności** w dostępie do zasobów i efektywności ich wykorzystywania; oraz
  - **przejrzystości** funkcjonowania.

Zreformowany system SW ma prowadzić do:

- (1) wyższej jakości **kształcenia**,
  - (2) bardziej konkurencyjnych międzynarodowo **badan naukowych** i
  - (3) wzmocnionej **trzeciej misji uczelni**, czyli silniejszego oddziaływania na społeczeństwo i gospodarkę
- w oparciu o postulowane **zmiany w organizacji, zarządzaniu i finansowaniu**.

Proponowane zmiany (1)

- Model **kolegialny** stopniowo ulega zmianie na **model bardziej menadżerski**, przy zachowaniu wolności akademickiej w kwestiach kształcenia i badań naukowych.
- **Jednostką podstawową staje się uczelnia**, a nie wydział; **uprawnienia** do nadawania stopnia doktora i prowadzenia studiów doktoranckich również otrzymuje uczelnia.
- **Trzy nowe typy uczelni** (badawcze, badawczo-dydaktyczne oraz dydaktyczne) w różnym stopniu korzystają z **trzech strumieni finansowania** – dotacji stacjonarnych, dotacji na działalność statutową i (postulowanej) dotacji na trzecią misję, w oparciu o trzy różne algorytmy.
- **System finansowania** zostaje ściśle **związany z wynikami okresowej ewaluacji**.
- **Uczelnie badawcze** podpisują z MNiSW **kilkuletnie kontrakty na działalność dydaktyczną**, gwarantujące stabilność finansową.
- **System dotacji** jest tak samo istotny jak **system grantowy**, ale przy różnym stopniu komplementarności w różnych typach uczelni.
- Wprowadzamy podział na **studia akademickie i praktyczne**, z ograniczeniami **formalnymi** dotyczącymi instytucjonalnego ulokowania studiów pierwszego typu.

Proponowane zmiany (2)

- **Stać** kadra akademicka jest zatrudniona wyłącznie w oparciu o **umowy na czas nieokreślony**, a o jej zatrudnieniu decydują pozytywne **oceny okresowe**.
- Studenci dysponują **dostępem do informacji o studiach**, a na studiach typu **akademickiego** rośnie **selektywność** przyjęć.
- Studia **doktoranckie** stają się selektywnymi w dostępie studiami typu akademickiego;
- Wszyscy **doktoranci** mają **zagwarantowane stypendia**.
- Sektor niepubliczny regulowany jest **odrębną ustawą** (bądź w odrębnej części **wspólnej** ustawy).
- Wszelkie prawne formy **wielozatrudnienia** zostają **wyeliminowane**.
- Współpraca z **otoczeniem gospodarczym, społecznym, politycznym i eksperckim** (a zwłaszcza skuteczne wysiłki komercjalizacyjne) zostaje **doceniona** w formie uznania roli trzeciej misji uczelni w mechanizmach
  - finansowania (dotacje),
  - procedurach awansowych (habilitacja i profesura) i
  - ewaluacji instytucjonalnej (KEJN).

Proponowane zmiany (3)

- Zakładamy, że jednostki szkolnictwa wyższego znacząco różnią się od siebie **profilem działalności** (uczelnie badawcze, badawczo-dydaktyczne oraz dydaktyczne), który jest wynikiem odmienności posiadanych **potencjałów**.
- Zakładamy **zróznicowanie mechanizmów ich finansowania** oraz strukturalną różnorodność ich modeli ustrojowych – bez **ingerencji w nazwy uczelni czy ich formalny status**.
- Prezentowana **koncepcja ustroju jednostek** szkolnictwa wyższego zakłada **cztery zasadnicze cele**:
  - **unowocześnienie** ustroju;
  - poszerzenie zakresu **autonomii** personalnej, finansowej i zarządczej uczelni;
  - zwiększenie społecznej **rozliczalności** uczelni;
  - zmianę **logiki** przyznawania uprawnień do nadawania stopni naukowych i wzmocnienie roli **Centralnej Komisji** w procedurach awansowych.

Proponowane zmiany (4)

- Podmiotem uczelni powinna pozostać społeczność akademicka,
  - natomiast wybór władz uczelni musi uwzględniać również przedstawicieli **interesariuszy zewnętrznych**
  - ich obecność pomogłaby zmienić **hermetyczną** kulturę instytucji szkolnictwa wyższego.
- **Wybór władz** powinien odbywać się w formie **konkursu**, a nie w sposób plebiscytowy.
- Przeniesienie ciężaru zarządczego na poziom władz rektorskich (**zarządu uczelni**) kosztem ograniczenia **centralnych** regulacji oraz władzy rozproszonej na różnych **poziomach** uczelni.

Proponowane zmiany (5)

- **Wzmocnienie jednoosobowych organów** (rektora i dziekanów) oraz nadanie ciałom **kolegialnym** (senatom, radom wydziałów) charakteru organów **doradczych/ pomocniczych czy kontrolnych**.
- Obok upodmiotowienia kadry konieczne jest również **zwiększenie sterowności uczelni**,
  - wymagające realizacji **wspólnej wizji rozwoju uczelni** na wszystkich jej poziomach.
- Pomóc ma w tym mechanizm **większej bezpośredniej odpowiedzialności** kierowników podstawowych jednostek naukowych przed władzami uczelni.

Proponowane zmiany (6)

- Zaangażowanie organów państwa dziś
  - sprowadza się do **szczegółowej, formalno-prawnej kontroli** procesu wydatkowania środków publicznych
  - przy stosunkowo niewielkim zaangażowaniu w ewaluację merytorycznych efektów.
- Instytucja państwa powinna **wyraźnie określić strategiczne cele w obszarze nauki** i w większym stopniu **egzekwować** ich realizację wobec uczelni.
- Do nadawania **stopni naukowych** upoważnione będą uczelnie **badawcze** oraz **badawczo-dydaktyczne**, natomiast uczelnie o charakterze dydaktycznym będą posiadać takich uprawnień.
- Uczelnie **dydaktyczne** nie będą otrzymywać instytucjonalnych funduszy na **badania** w ramach dotacji na badania statutowe (wskutek czego następuje obecnie ich rozdrobnienie).

Proponowane zmiany (7)

- Prawo do **nadawania stopni naukowych** (zwłaszcza hab.) uzyskają tylko te uczelnie, które w danym obszarze nauki są **aktywne badawczo**.
- W obecnym stanie prawnym zarówno prawo do **nadawania stopni naukowych** (jak również **prowadzenia kształcenia**)
  - opiera się na **liczbie** pracowników (profesorów tytularnych oraz doktorów habilitowanych) i w istocie **abstrahuje od jakości** prowadzonych w jednostce badań naukowych.
- Konieczne jest **zaostwienie kryteriów** koniecznych do uzyskania praw do nadawania stopni naukowych
  - i uzależnienie ich od jakości **prowadzonych badań**, na przykład powiązanie tych uprawnień z ich z oceną **parametryczną**.
- Oznacza to **odejście od prowadzenia oceny parametrycznej w oparciu o wydziały uczelni** i ewolucję w stronę ewaluacji badań prowadzoną w ramach **dziedzin nauki w ramach uczelniach**.
- Będzie to **sprzyjało pokonywaniu międzywydziałowych barier**, koncentrowaniu badań wokół **problemów**,
  - a jednocześnie w większym niż dotychczas stopniu umożliwi współpracę międzynarodową i współpracę z gospodarką.

Podsumowanie

Niezbędna jest wizja przyszłości. Wspólnota akademicka (jej najmłodsze pokolenie), musi wiedzieć, **na jakich podstawach** ma budować swoją akademicką przyszłość. czy jest w stanie się w niej odnaleźć. Czy uciekać...

Z czasem pojawi się **bardziej zróżnicowany system** instytucji szkolnictwa wyższego, o różnych możliwościach i **różnych zadaniach w różnych miejscach**; realizujących **różne misje** i oferujących **różne możliwości awansowe i finansowe**.

Niezbędne – ale i możliwe – będą **pionowe migracje** w ramach różnicującego się systemu, w zależności od indywidualnych zdolności, pracowitości, a przede wszystkim – **mierzalnych osiągnięć** naukowych.

Należy przypomnieć,

że profesja akademicka **nie daje równych szans wszystkim**, ponieważ **talenty naukowe** w ramach wspólnoty akademickiej **nie rozkładają się równo** (ale z pewnością daje duże szanse najzdolniejszym);

że w **najlepszych ośrodkach naukowy** wymiar kariery akademickiej, tak jak w świecie zachodnim, jest najważniejszy, a pozostałe są jego tłem;

że z czasem **wzorce pracy** akademickiej i **wzorce akademickich zarobków** – w wybranych miejscach i dla wybranych grup kadry – będą przypominać wzorce znane z najlepszych systemów zachodnich.

Dziękuję za uwagę!